

ДАНАС НА ПОЗОРЈУ

11.00 часова / Међународна селекција „Кругови“

Округли сто: Једваносимсобоакаломистобо

12.00 часова / Такмичарска селекција

Округли сто: Густав је крив за све

18.00 часова / СНП, Сцена „Јован Ђорђевић“

Такмичарска селекција

По роману Ђорђа Лебовића

SEMPER IDEM

Од раја до пакла, Сазревање, Предсказања / Велики суноврат

Народно позориште Сомбор

Драматизација, режија, сценографија и избор музике: **ГОРЧИН СТОЈАНОВИЋ**

Костимографкиња: **ЛАНА ЦВИЈАНОВИЋ**

Композитор: **АЛЕКСАНДАР ВАЦИ**

Кореографкиња: **ИСТА СТЕПАНОВ**

Асистенткиња редитеља: **ТИЈАНА МАРКОВИНОВИЋ**

Играју

МАРКО МАРКОВИЋ
ИВАНА В. ЈОВАНОВИЋ
САША ТОРЛАКОВИЋ
БИЉАНА КЕСКЕНОВИЋ
СРЂАН АЛЕКСИЋ
БРАНИСЛАВ ЈЕРКОВИЋ
ДАНИЦА ГРУБАЧКИ
НИНОСЛАВ ЂОРЂЕВИЋ
ЕРВИН ХАЦИМУРТЕЗИЋ
АЛЕКСАНДАР РИСТОСКИ
НЕМАЊА БАКИЋ
БОГОМИР ЂОРЂЕВИЋ
ВАЊА НЕНАДИЋ
МИЛИЈАНА МАКЕВИЋ
ДРАГАНА ШУША
ПЕРО СТОЈАНЧЕВИЋ
ПРЕДРАГ ГРУЈИЋ
СТЕФАН БЕРОЊА
ОЛГИЦА НЕСТОРОВИЋ
ДАВИД ТАСИЋ ДАФ

Представља шираје око 6 сајти, укључујући шри паузе

ИЗВЕШТАЈ СЕЛЕКТОРА

Такмичарска селекција

SEMPER IDEM – писац Ђорђе Лебовић, драматизација и режија Горчин Стојановић; Народно позориште Сомбор (Србија)

Упризорење Лебовићевог апартног, потресног и полифонијски устројеног романа-исповести, којег се подухватио Горчин Стојановић, представља остварење епског замаха не само у погледу сценског трајања него и као успешно сучељавање развоја унутрашњег живота појединца (јунака, наратора) како са бизарним, али пријатељским енергијама породице и варошког окружења, тако и са све ризичнијим и, у крајњој инстанци, кобним силама Историје. Постављајући гетеовски интонирану повест о очовечењу путем спознаје света, Стојановић суптилно, вишеслојно и темељно открива вечност (враћања) зла као наличје таког очовечења.

Светислав Јованов

ЕКС ЛИБРИС

Попови

ЂОРЂЕ: Бако, чији Бог стањује у овој цркви?

БАКА ЛАУРА: Не пита се чији Бог, јер је само један Бог.

ЂОРЂЕ: Ја сам досад избројао три: католички, јеврејски, православни.

БАКА ЛАУРА: О, не, mein Schatz, то је исти Бог, само га свака вера себи вуче. Свако га својата, али он је један једини.

ЂОРЂЕ: SEMPER IDEM. Шта значе ове речи изнад портала?

БАКА ЛАУРА: Значе УВЕК ИСТО.

ЂОРЂЕ: Шта је увек исто?

БАКА ЛАУРА: Зло је увек исто.

ЂОРЂЕ: Зашто је зло увек исто?

БАКА ЛАУРА: Зато што људи више не верују ни у Бога ни у божју правду. Више не верују да се добро узвраћа добрим, а зло – тешком казном. Како ти је рекао пастор?

ЂОРЂЕ: Говори увек истину, сине, не чини зла дела, буди разуман, стрпљиво подноси терет.

ТЕЧА СТЕВАН: Добро каже. Само није увек тако.

(*Semper idem*, по роману Ђорђа Лебовића, драматизација и режија Горчин Стојановић)

ПИСАЦ

Ђорђе Лебовић

(Сомбор 1928–Београд 2004)

Српски писац, драматург и сценариста. Као петнаестогодишњак, због свог јеврејског порекла, бива интерниран у злогласне немачке концентрационе логоре Аушвиц, Маутхаузен и Саксенхаузен. Горка искуства стечена у рату оставиће касније дубок траг у његовом делу. Након рата, 1947. започиње студије на Техничком факултету у Београду, одакле 1948. прелази на Одсек за филозофију Филолошког факултета, где дипломира 1951. Већ током студија ради као новинар на Радио Београду и у хумористичком листу *Јез*, а након студија постављен је на функцију кустоса у Музеју позоришне уметности у Београду коју обавља током 1954–1955. године, остављајући притом најобимнији рукопис, писан руком, Прва инвентарска књига Музеја позоришне уметности у Београду. Од 1955. управник је Летње позорнице, а од 1960. управник београдског Изложбеног павиљона. Био је управник драме у Београдском драмском позоришту од 1979. до 1981. Ђорђе Лебовић је оснивач и први председник Удружења драмских писаца Србије. Један је од оснивача Београдског круга. Године 1992, због разбуктавања национализма и рата, са породицом напушта Београд и сели се у Израел, одакле се вратио 2000. и до смрти писао свој недовршени роман *Semper idem*.

У својим драмама, евоцирајући успомене из детињства, Лебовић је покушавао да дође до одговора на питања везана за најдубље и најзаумније процесе који у људима покрећу жељу за деструкцијом у условима створеним ратом.

Драме и радио-драме: *Небески одред* (са Александром Обреновићем, Стеријина награда за текст, 1957), *Светлост и сенке*, *Сахрана обично јочиње јојодне*, *Шарламан* (са Ј. Лешићем), *Три тројеске*, *Халелуја* (Стеријина награда за текст, 1965), *Викторија* (Специјално признање за текст на Позорју 1968), *Усамљена томила*, *Пали анђели*, *Лујка са креветца бр. 21*, *Долња земља* (по роману Милан Неранчић Јакова Игњатовића), *Раванград 1900* (по приповеци Вељка Петровића), *Сеншандрејска райсодија* (по мотивима дела Јакова Игњатовића), *Војник и лујка*, *Десеј јосшојака до лудила* (рукопис), *Какџуси и руже*.

Поред позоришних, радио и телевизијских драма, радио је сценарије неких од најпознатијих филмова са простора бивше Југославије, као што су *Мосџ*, *Валшер брани Сарајево* и *Партизанска ескадрила* Хајрудина Крвавца.

ДРАМАТИЗАТОР И РЕДИТЕЉ

**Горчин
Стојановић**

Рођен у Сарајеву, 1966. Позоришну режију дипломирао на Факултету драмских уметности у Београду, у класи професора Дејана Мијача и Егона Савина. Режирао тридесетак представа по текстовима Шекспира, Ведекинда, Стерије, Нушића, Биљане Србљановић, Карла Крауса, Фасбиндера, Толера, Лорке, Бојића, Пекића, Андрића и других аутора, у већини београдских позоришта, у Скопљу, Сарајеву, Сомбору. Режирао два играна филма, *Убиство с људумишљајем* (1995) и *Сиршљен* (1998), и две телевизијске серије, *Лисице* (2002) и *Оно као љубав* (2009). Са својим представама и филмовима гостовао је на свим важнијим регионалним, европским и светским фестивалима, на свим континентима. Награђиван на фестивалима у Сарајеву (МЕСС 1990), Охриду, Зрењанину, Зеници, Земуну, Валенсији, Трсту, Кијеву, Сочију, Херцег Новом...

Колумне, rock'n'roll и филмске критике, писао у Сарајеву (*Ослобођење, Огјек, Наши дани*) и Загребу (*Око*) 1983–89. О позоришту писао у Београду и Новом Саду (*Реч, Сцена, Лудус*). Колумниста београдске *Наше Борбе, Времена, Блица*.

Аутор четрдесетак сценографија за своје, као и представе других редитеља. Креативни директор у више кампања и догађања (Еуросонг 2007: „Молитва“, 2010: учешће БиХ).

Објавио књигу есеја *Аросалурсо* (Београд, 2007). Дуже време пише колумне о фудбалу, а 2012. је објављена и књига његових сабраних колумни *Пасивни офсајд*.

Уметнички директор Југословенског драмског позоришта у Београду, од 2001.

КРИТИКА

(...) Укратко, редитељ нас доследно, од једне до друге епизоде Лебовићеве повести, води кроз радњу романа. Наравно, Стојановић – и као редитељ и као драматизатор – оправдано сажима приповедање и, поштујући принципе и хронологију пишчеве нарације, повременим елипсама прави скокове кроз време.

На самом почетку представе, како и налаже старозаветна прича, повест бива зачета из ништавила. Позорница је празна, сценографије нема, односно готово да је нема. Изнад сцене је, наиме, сат. Показује да је задњи час – пет до дванаест. Премда је главном јунаку, Ђорђу, живот тек отпочео, време му је одмерено. Тридесете су године прошлог века, Хитлер је ступио на повесну сцену и Јеврејима време истиче. Уједно, то ће бити и мера која одређује трајање живота главног јунака у еденској невиности. Сlike се муњевито смењују, но без обзира на сценску сублимацију, Стојановић пушта да свака секвенца Ђорђевог детињства траје, јер ће то бити сећања од којих ће он доцније живети. У исти мах, кроз та ће сећања данас, посредством театра, васкрснути стари Сомбор. Све се, дакле, одвија кроз фрагменте, безмало трептаје. Једна за другом ће минути и породичне драме и трауме; нижу се крокији-портрети поједних чланова шире и уже фамилије; упечатљиве тренутке дечакове среће смењују његова разочарења; животна искуства која постепено стиче учиниће од безбрижног дечака мудрог момчића; његова рана другарства, и прве љубави, и сексуална искуства, постепено прекрива фина копрена саткана од онога што Киш одређује појмом болне спознаје „узнемирујуће различитости“.

Управо ће она Ђорђа испрва, још у Сомбору, у великој мери збунити, али и формирати, пратиће га када се пресели у Загреб, а и доцније, кад се буде вратио у родни град, да би елеменат „узнемирујућег“ дефинитивно испао из синтагме када Ђорђе буде отпремљен у Аушвиц, Маутхаузен и Саксенхаузен. Јер тада ће детиња слутња постати судбинско одређење, а по ко зна који пут ће бити потврђена истина да је зло увек исто, дакле *semper idem*. Као што је писало изнад порте сомборске цркве. Но, то је већ нека друга прича. Њу, барем у роману *Semper idem*, Лебовић није записао, па је отуда неће бити ни у сомборској представи. Доба невиности и сомборско-загребачке младости неумитно је прошло.

(...) Оно што, међутим, и те како има везе с временом, и то са реалним трајањем сценске игре, јесте концентрација и посвећеност сомборског глумачког тима. У сјајном ансамблу у којем је, с обзиром на редитељску концепцију, уистину тешко начинити поделу на главне и споредне роле, ипак су се издвојили Марко Марковић који је играо лик главног јунака, Ивана В. Јовановић у роли његове мајке, Саша Торлаковић као Ђорђево деда те Срђан Алексић као његов очух. Марковић је своје глумачке задатке решавао с фино успостављеном унутрашњом дистанцом, избегавајући замке баналног тумачења лика детета, сводећи манифестовање детињастости на покрете и каткад гестове. А опет, успевао је да пронађе решења и адекват-

не глумачке поступке којима је успешно и сугестивно креирао карактер знатижељног дечака који прерано сазрева и генерисао је ситуације у којима је било неопходно приказати Ђорђеву младалачку наивност и, што је много важније, невиност. На тај начин, Марковићев Ђорђе је истовремено био и главни актер приче, њен главни покретач и наратор који са дистанце – временске и психолошке – коментарише њен ток.

Александар Милосављевић
(Рефлексије, Трећи програм Радио Београда, 7. 1. 2020)

Расап слике једног света

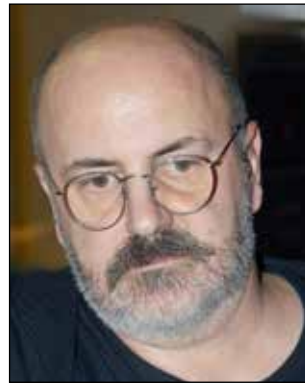
(...) Тај блуз потопа свега бољег и наизглед постојаног, тај расап слике света, ова представа хвата поуздано и тачно, разиграно и без гњаважне поучителности, богатство и колоритност ликова лебовићевског породичног и ширег имагинаријума овде је уз много труда и с бројним искрама глумачког дара оживљена, особитом алхемијом обеспапирена и упризорена, и то гледаоцу чини преживљавање те дуге вечери нетешким, мада остаје питање није ли могла бити, с уметнички не-инфериорним исходом, сажета за сат или (о, зломисли!) два? Можда би публици изван Сомбора, којој неће бити тако битна баш свака референца на, шта знам, Чонопљу, Дероње или Стапарски пут то више пријало? А можда и не, напослетку, није то најважније. Ова представа није штедљива према театарском времену, али га ипак инвестира понајчешће плодносно.

А зашто онда од самог почетка говорим о поразу? Зато што је он, рекох, неминован у овој врсти одмеравања, он је унапред уписан у очекивања и уметника и публике, бар ако говоримо о озбиљним људима, а свакако се овде нећемо бавити луфтима... *Semper idem*, Лебовићев, остаје нерешен домаћи задатак који би и многи други, ако имају херца, могли покушати да решавају, али *Semper idem*, Стојановићев, ту нема пред чиме да погне главу. Представа без преседана у рецентним сезонама, особена и важна, одважна у одмеравању с највећим изазовима који се данас пред озбиљан театар уопште могу поставити.

Теофил Панчић (Време, 4. 12. 2019)

ИНТЕРВЈУ

Кокан Младеновић

аутор концепта
и редитељ представе
Густав је крив за све

Повратак суштини театра

Редитељ Кокан Младеновић говори о малограђанштини која нас не напушта ни док нам се дешавају катастрофе, једнако нам поручује да је дијалог неопходан у овом времену које пати од инфлације информација и саветује да се кроз добар театар треба вратити самима себи.

Колико је Густав другачији након овог искуства са коронам, које заправо и даље траје?

- Задржали смо малограђанштину из времена пре короне. Никакву нову платформу солидарности, заједништва ова нова светска катастрофа није развила. Напротив, попут Густава, тако ја доживљавам, додатно смо усавршили своје себичлукe, своје малограђанштине, своју жељу да нама буде добро... И оно мало ризика који смо били спремни да преуземо у односу на сопствени живот, а тек на друштво... изгубили смо и одустали. Тај перфектни малограђанин, та вечита кукавица, Густав је много више огледало нас данас него на премијери, 20. децембра прошле године у Позоришту „Деже Костолањи“.

Редитељка Јована Томић у разговору за Билтен каже да ово није довољно велика катастрофа која да би донела, да парафразирам, темељне промене човечанству. Верујеш ли да је уопште могуће да се деси нешто што би донело заиста дубоке промене нашој цивилизацији?

- Не верујем у то. Могућ је неки сусрет с ванземаљцима, једино тако нешто, сусрет са новом реалношћу којој бисмо, овакви какви јесмо, деловали потпуно неразумно. Оно што радимо сопственој планети, на којој живимо, што радимо једни другима, та врста убилачких ратова, трошења милијарди долара на оружје на глобалном нивоу или милиона долара на руски летећи отпад који убија пилоте по Србији – једној земљи која је изгубила све ратове и поново се наоружава. Не знам за који више рат... Све то показује да заслужујемо озбиљну катаклизму. Толико је нелогичних ствари у свету, огромних неправди које се дешавају пред нашим очима, поредак света је не лош, него срамотан... без наде да се промени. Ја сам комуниста и верујем да је комунизам последња значајна ствар која се догодила човечанству.

Постоје мрачна лица комунизма која се броје милионима невиних људи који су страдали... Али та идеја солидарности и друштвеног добра је последња платформа која је нудила равноправност за све и добро за све, након тога ушли смо у неолиберални фашизам који данас живимо, у коме се наше главе броје као долари које треба потрошити. Ми нисмо ништа до послушни купци, нема вишег смисла, осећања емпатије, заједништва... Одавно сам песимиста, али оволико црнила у нашим животима никад није било.

Какво искуство ти је донео период у којем ниси радио због пандемије?

• Чудно. Уписао сам средњу глумачку школу кад сам имао 15 година и отад до овог марта није било паузе. То је 35 година опсесивног бављења позориштем, где човек скоро заборави ко је он сам и има ли живота ван театра. С једне стране ми је пријало, а заправо не знам шта ћемо сви ми који смо оволико паузирали, извући добро из сопствених промишљања, врења, сумњи... а с друге стране, то сам рекао и глумцима на првој проби *Буре* (коју Младеновић тренутно поставља у СНП-у, прим. аут.), све је де-стабилизано као да никад нисам радио у позоришту... одједном сам веома несигуран, изненада се огромна рутина распала у парампарчад у тих шест месеци. Што је можда и добро, али просто саставити изнова свој театр, наћи у себи додатне мотиве за бављење њиме у свету у

којем се дешавају озбиљне катастрофе, нимало није лако. Пробао сам да тај дуго одлагани сусрет са собом, искористим за лична преиспитивања и реорганизујем приватни живот, јер деценијама за то није било времена...

Мислим да ће морати одумрети све што је у театру непотребно. У овој врсти екстремне кризе, све представе које можемо да гледамо и кад ово прође, сав театар који није нужан и битан мораће да одумре. Остаће наша потреба да гледамо уметничка дела, макар нас одушевљавала својом естетиком и формом, без обзира има ли ангажмана у њима или нема. Остаће театар у који чврсто верујем, а који покушава да сублимира неке одговоре на горућа питања времена у којем живимо. Толико је много информација, конфузије у главама људи да је то прилика за театар да изнова постане синтеза не само свих уметности него заједничке мисли епохе. Људи имају потребу за дијалогом и да неко у њихово име исфилтрира хиљаде дневних информација с друштвених мрежа, медија... Затрпани смо неважним стварима до те мере да не препознајемо ни сопствену суштину ни бит времена у којем живимо.

Вечерас, као и на премијери, одушевљена сам изврсном игром глумаца Позоришта „Деже Костолањи“. Са њима не сарађујеш први пут – шта носиш као искуство из ове сарадње?

• Годинама сам хтео да створим представу у којој су глумци и аутори звука и слике, амбијента и на све то креирају ликове, сцене. Глумци Позоришта „Деже Костолањи“ за то су способни. Осим талента и добрих школа, заслужан је и њихов дугогодишњи рад у театру Андраша Урбана, они су атлете театра који су стасали уз њега. Сваки пут кад нас Андраш позове да радимо у његовом театру, у ствари на најлепши могући начин поклања нам фантастичне играчке које је правио за себе, радујемо се тим играчкама и чинимо неке ствари које не бисмо могли на другим местима. И ова представа је наставак моје жеље да у позоришту радим оно што не знам. Баш не знам како се ствара цртани филм и како се другачија форма, па још тако стара попут цртаног филма о Густаву, пребацује у ангажовани театар који готово да нема речи... као што ми је било занимљиво да радим неми филм *Кад би Сомбор био Холивуд* или у театру „Чики Гергељ“ у Темишвару, где смо правили нашу верзију *Лабудовог језера*... Мислим да ме у животу у позоришту одржава хватање у коштац са стварима које не знам, а које ме још увек занимају. Незнање ми је инспиративније од оног што знам у театру.

Планови за даље?

• Верни сам пратилац савременог плесног театра, као што раде, рецимо, Акрам Кан, Сиди Ларби Шеркауи, Александар Екман... Тај тотални театар који не користи речи, а пуно саопштава о нашем свету. У мојих последњих петнаест представа свега неколико везано је за драмски текст на било који начин. Пуно је испразних речи око нас, затрпани смо речима толико да губимо свест о њиховој суштини. Тај театар у коме текста готово и нема, уме да буде лековит и да нас врати суштини театра колико год да је она тешко одвојива од речи.

Разговарала Наташа ГВОЗДЕНОВИЋ

Фото: Б. Лучић

Имре Елек Микеш

гумац у представи
Густав је крив за све

Много је кукавичлука око нас и у нама

У представи којом се ове године гумац Имре Елек Микеш представља на Позорју, један је од Густава: персонификација полтронства, слабићства, уплашености, невидљивости, мрзовољног вечитог губитника, некога ко није у стању да се пробуди и сабере, окупи око неке добре идеје, неког општег добра.

Ако смо сви Густави, како овом предствавом сућерише ре-дишељ Младеновић, онда не можемо ни прејознаћи неко оишће добро око којег бисмо се окупили: оно је зашћриано сишћним личним инћресима. Друћо је иишћање има ли уои-шће идеје оишћег добра која би нас окупила. Зна ли ијед-ну шћакву, било је ирво иишћање за овој субоишћкој глумца са новосадским бекћраундом.

- Доброта почиње од личности, од самог човека. Ако није освешћена као потреба у самом појединцу, тешко да је и друштво може препознати и маркирати као важну, потребну, битну. Маћарски цртаћ критиковао је још 80-тих маћарско друштво – али кроз појединца. Није друштво као такво окривљено за стање ствари, већ појединац који све прихвата. Густав се у том друштву сналази тако што све прихвата, то је његов начин пливања кроз живот. Кад га год неко савије, он научи да тако савијен функционише. Постаје поводљив и покварен човек. Дакле, ако појединац нема у себи то добро, ако га не гаји, сваког дана не налази разлог за њега, онда ни друштво, као скуп појединаца, не може да заметне семе добра. Због тога није могуће да се мења набоље.

Наш спас тренутно је у појединачним добротама, у људима који је носе, који су у стању да пронаћу светло у себи и да га упале, пробуде у другом човеку. Такви људи су драгоцену бића, драгоцену примерци људске врсте. Има их, али су тихи, не вичу.

Да ли се можеш сеишћи некој иримера оишћег добра Ср-бији око којег смо се окупили или се окуиљамо?

- Мени је увек опште добро позориште, зато што театар буди људе, освешћује оне који га гледају. Не говорим какве су то представе, циљ позоришта је да човеку укаже на све аспекте одрећене ситуације, проблема, догађаја, личности, да му олакша увид у то. Сама спознаја – а много је

лакше кад је видиш изван себе, кад је уочиш изван себе, на неком другом, а не свом примеру, може бити лековита јер тек онда почиње могући процес исправљања грешке. Све док је не спознаш – спутан си.

Како си доживљавао Густаву док си та раније гледао – је ли жрћва система или саучесник – а како на њега гледаш након иредстваве?

- Док смо радили представу, одгледали смо много наставака Густаву. Кад боље размислим, некад сам га сматрао жртвом. Данашњим оком га гледам као саучесника. Невероватно је што тај лик ни у једном тренутку нема сумњу да нешто треба да промени, чак ни кад све говори да је једина могућа солуција промена. Питаш се онда – који је то стадијум лудила, неосетљивости, свеједности, обамрлости, себичности.

Можда ће некоја и увредишћи шћврдња да смо сви Густави. Да ли људи нису у сћању да сћознају Густаву у себи, или су наивни, неосвешћени?

- Мислим да су наивни. Можда и не виде добро, јер веома много је кукавичлука око нас, и у нама. Разних је облика. И нису сви исти Густави, неки су и мало више. Та врста држања одступнице непромењивости постаје наша нормалност.

Рекло би се да Густави нису само саучесници у соишћве-ном самоубишћву, већ су заслужни и за колекћивно само-убишћво.

- Сагласан сам. Не видим даље од себе, своје користи. Затварамо се у своје мале користи, гледамо да избегнемо све што има мирис колективног добра, због тога се не вреди умарати. Због нечега што би могла да буде добра будућност за све. Ту је кључ онога зашто не успевамо да постигнемо нешто заједнички добро, неко опште добро.

Свет око нас креће се и рекреира у себичном смислу, а ми се само препуштамо да нас као такав носи. Ево, корона је крива, ми нисмо, стално се вадимо на нешто, скидамо кривицу са себе, сваљујемо на колектив, друштво, државу. Тако се закопавамо, одговорност увек успевамо да избегнемо. И тако отупело, све некако „савршено функционише“. Чак и ако желимо нешто да променимо, не бисмо

Фото: Б. Лучић

умели да изађемо из тог ужасног ролеркостера обмана. Више и не можемо, не унемо да допремо једни до других. Фејсбук је најбољи пример: ако напишем мишљење о нечему, мислим да сам учинио богзна шта, а питање је ко то прочита, људи само ставе лајк и све се завршава у виртуелном свету, без суштинске реакције. Данашњи свет определио се да све решава онлајн, живот решава онлајн – а то нас удаљава од суштине, то нам даје тај изговор, право на изговор: оно што могу да учиним – то је онлајн...

У времену кад се многи говори, свако има мишљење о свему и мисли да је оно врховно, све врви од мишљења, редитељ је изабрао да говори језиком слика, покрећа, асоцијација, уз минимум речи. Субјекти тим је ујан за свакојаке експерименте, ја ипак ишање: Да ли је било неких неочекиваних задатака из редитељске кухиње?

• Гледали смо мноштво снимака актерâ невербалног театра. Изабрали смо да наша представа буде беспредметна, постоји само људско тело које је требало да створи оно што је потребно за причање прича. Без текста, пантомимично, скоро без реквизите. У тренутку када су се појавиле маске, избила је малтене револуција (смех), оне су нам дале потпуно другу димензију: не само што немаш текст и реквизиту већ немаш ни лице, мимику, немаш ништа. Ту врсту игре до сада нисмо имали. Зато је сав рад био баш добар изазов.

Како ти иде овај наш анестезирани живот – мада и није пошито тако: позоријанци нису пошито Густава, има их и без пошисаних маски, уђу са њима ја онда мало варају током представе, скидају их, ипикају, има и куражних који их не носе...

• У почетку сам био доста анксиозан, фрустриран. Сада сам потпуно престао да пратим све што се тиче короне, а у почетку сам све гутао као луд. Почетна затвореност у стану, између четири зида, била ми је страшна. Мало изађем, провозам се на бајсу, без дружења. Остане човеку само фејсбук, а тамо гомила будалаштина, разних ствари у којима си неснађен и изгубиш контакт са стварношћу. Та чудна реалност која се ту нудила баш ми је подигла унутрашњу тензију, чак огорченост. Онда сам то пресекао тако што сам отишао у Суботицу, у кућу са баштом. И то је опет била затвореност, али човек пређе у неку нирвану и месец дана чупкаш травке по башти.

Да ли те је страх истрајера када је близу тебе на сцени?

• Немам тај страх. Ноћ уочи позоријанске изведбе играли смо Густава у Суботици. На сваком трећем месту седео је гледалац. Чудно је видети салу са тако распоређеном публиком, сви седе са маскам, не видиш им лице, реакције, да ли се смеју. Маска је одузела могућност да прочиташ неког човека, своју публику. Током представе не видиш реакције људи. Надам се да ће позориште ово преживети и вратити се у нормалне токове. Али, на све се човек навикне, опет тај Густав, на све пристајеш, прихваташ, нема ти друге. Седимо тако раздвојени, са маскама које имају своју клаустрофобичност. Не бојим се, кажем, сад

смо сви здрави. Не постоји страх међу нама глумцима на сцени. Недавно смо се сви тестирали због одласка у Мађарску на фестивале. И то у Новом Саду, јер у Суботици нисмо могли. Није било могућности тестирања.

Каква је ситуација у позоришту у суседној Мађарској?

• Чујем од колега да нема дистанце у публици, седе се нормално. Маске су обавезне, али их понеко и скине. Позоришта раде нормално. Играли смо Густава у Сегедину и Кишварди, биле су пуне сале. Неки су имали маске, неки су је држали преко браде – маске се иначе деле на улазу у позориште, али све је индивидуални избор.

Разговарала Снежана МИЛЕТИЋ

Маја Салкић

глумица у представи

Једаносимсобоакаломистобо

Зашто нас возају кад нисмо заслужили?

Позове те у госте један од најважнијих регионалних фестивала, и то после дужег времена неиграња, а ти, уместо што се свим срцем радујеш томе – а радујеш се, стрепиш да ли ће неко из ансамбла имати температуру, да ли ће један подеок више стати на пут једном позоришном дружењу. Ето дотле смо дошли...

Како сте стили, каква је била температура на граници?

• Подношљива. (смех) Нису нам је ни мерили. Били смо узбуђени и нервозни како ће све проћи, тим пре колико се пута одгађало, померало, добро је да је најзад почело Позорје. И да смо ту, да смо одиграли представу.

У представи се бавише свим комплексним аспектима бизарног живота који живи не само Босна већ све земље настале кад се распао један кристојан живот у Југославији. Покушаваше шом айсурду даћи хуморни тон, заједански, да се сирдаше, али торчина остаје...

• Шала је један од начина да се победи сва бизарност наше реалности, та наша друштвено-политичко-економска заврзлама, каква је и ова ситуација са короном. Све јесте и не мора да буде, све није и може бити. И како год се окрене, обичан човек страда, његов живот се распада, нема коме да се жали, не зна коме да се обрати, не зна где би почео, један општи распад система, по свим шавовима.

Веома је тешко говорићи о земљи „о којој се све зна“, ња ипак ишта се још може рећи, на који начин?

• То је прича свих ових „наших земаља“, све оне живе на исти начин, само су нијансе у питању. То су све болне судбине које делимо, а ево и у ово пандемијско време. Кад радите нешто, стално мислите да то чините за неки бољитак, надате му се, а онда се испостави да бољитка нема, па буде још горе, суровије, убојитије. Свашта се још може рећи, одговор је на ваше питање, а може се и ћутати, што је много опасније и горе, као знак да је дошао крај. Некад свему томе може и да се смеје, или наизменично плаче и смеје.

Фото: Б. Лучић

Графијима исписаним на кулисама поентирани су све књигокоме кроз које пролази човек на Балкану. Да ли је процес наситанка предсјаве кренуо од њих, или су исписивани током рада на представи?

• Представа је настајала као процес, својеврсна анкета коју је понудило наше позориште. Поставили смо питање публици да ли би отишли из БиХ, зашто, шта би понели, ако би се вратили – зашто би то учинили... Било је крајње духовитих изјава, болних, трагичних. Неки су одговорили да би понели културу, други ћевапе, трећи хеклерај или баклаву. Било је и интелектуалних одговора. Ништа није било површно и ниједан који те не закуца или не изврне ти стомак.

Јасно је зашто људи оглазе из земље, није јасно зашто остају. Зашто су, на пример, остали ви?

• У овом поднебљу сваких десет година човек је на некој прекретници, у ситуацији да доноси неку велику, преломну одлуку за свој живот и живот својих ближњих, што је још одговорније. Била сам тинејџер на почетку рата, моји родитељи нису отишли а ја сам мислила да после олује долазе дивна времена и одлучила сам да останем, да се бавим културом. Данас имам своју децу којој покушавам да пренесем трачак позитивне енергије, да градимо неке своје микросвете.

Онима који остају – чеистијаше на постојању. Једна обична, а торчине њуна реченица. Може ли им се понудити ишта друго?

• Звучи страшно јер некад заиста не постоји излаз за неке ситуације. Тада можете имитирати живот тражећи тако трачак наде, за себе лично, за сопствену снагу и за своју поро-

дицу. Честитате себи када успете да пребродите таква стања. Питате се и даље зашто сте то заслужили, зашто вас је стигао такав живот, зашто нас возају кад нисмо заслужили?

Европа је тридесет година иза нас. Тамо се још увек добро живи. Можемо ли се бар враићи назад кад не умемо да кренемо најрег?

• Увек помислим како би било дивно да бар моја деца – ја то сигурно нећу доживети – не размишљају о политичким структурама, не морају да одлучују и доносе велике одлуке проузроковане политиком, могу да раде своје послове, уживају, имају право избора, да их не интересује оно што не мора да их интересује. Није ни у Европи сјајно. Има комодитета, али расту утицај деснице и нетрпељивост, поготово током короне. Враћају се разне врсте дискриминације. Очито је да је у данашњем свету тешко бити другачији, тешко бити свој и нормалан.

Разговарала Снежана МИЛЕТИЋ

Аднан Кресо

гумац у представи

Једваносимсобоакаломисџобо

Истините приче које се чине невероватнима

Гумац Аднан Кресо говори о представи Сарајевског ратног театра као документаристичкој, истиче да је настала на основу документарне грађе и указује на апсурдну стварност коју живимо. Ова нас представа подсећа, поручује публици Аднан Кресо, колико се често само декларативно залажемо за неке ставове, а чим терен постане тврд, ми их издајемо. Једнако подсећа на наше право да будемо отворени и за поетичне могућности које исто живот носи, иако на овим нашим просторима врло често – личи на циркус.

Публика је веома лепо реаговала. Играше представу неколико сезона, ња какав је однос публике према њој?

• Да, публика је лепо примила представу, имали смо реакције на неким местима на којима раније није било повратног одговора. Иначе имамо добре реакције публике где год да играмо – људи се једноставно препознају у овој причи, поготово ако говоримо о публици у региону.

Представа је наситала делом из документарног материјала, већина прича које чујемо са сцене, а које често звуче као фарса, заправо су се неке догодиле?

Фото: Б. Лучић

• Ова представа је ауторски пројекат Нејре Бабић и Алеша Курта. Баве се питањем *ко смо ми?* заправо истражујући нашу стварност. На већину ситуација које се виђају на сцени, аутори су наишли током истраживања, чули су их од својих саговорника – рецимо, жена која је изашла из породиштва у коме су је уписали као да је мушко и удата за властитог брата, то се заиста догодило. Било је прича које смо избацили управо зато јер су се са сцене чиниле превише невероватним. Тражене су приче које су се полако склапале, целине смо радили посебно. Ми смо давали неке идеје... ово што чујете са сцене махом су истините приче које смо карикирали.

Значи, на моменџе живимо у ајсурдном свеџу?

• Апсолутно, апсурд јесте најближи стварности.

Док сам гледала представу која се бави и бесконачном транзицијом карактеристичном за ове просјоре, сећала сам се једне реченице Мишела Уелбека: Сјворили смо сисџем у коме је немоџуће живеџи и још га извозимо.

• Ми стремимо развијеном капитализму који, као што кажете, на сваки начин није идеалан, а поврх свега живимо његову накарадну верзију. Зато и кажемо: Хоћете да одете из гузице од земље у неке друге гузице од земаља. Гледамо врло песимистично на све: нисмо сретни овде, нисмо сретни ни кад одемо. Ова представа ни у ком смислу није политички коректна и намерно смо је тако поставили. Наш основни мотив, редитељ нам је тако и рекао, био је да публици добро лупимо шамар. Препознају се људи одмах, али опоменемо их и игром.

Најџре нам џовориџе да живимо у својеврсном циркусу.

• То смо и хтели, пошто дословно живимо у циркусу. Постоји један врло лиеп монолог који глумица говори – како смо лепо живели пре, како смо се волели, ми се и томе изругујемо, јер живимо у свету у којем се све ниподаштава. То вам је као мултиетничност – сви смо декларативно за то, а кад се десе екстремне ситуације, онда више нисмо, почнемо се делити.

Крај иџак нуди мало наде.

• Оставили смо могућност за поетичан крај након апсурдног путовања.

Разговарала Наташа ГВОЗДЕНОВИЋ

уторак, 29. септембар 2020.

ОКРУГЛИ СТО ЈЕДВАНОСИМСОБОАКАЛОМИСТОБО

Једва носим себе, а камоли тебе

Прва сесија посвећена Међународном програму „Кругови“ уприличена је поводом представе Сарајевског ратног театра (Босна и Херцеговина). Округлом столу присуствовали су: **Давор Сабо, Нејра Бабић, Јасенко Пашић, Маја Салкић, Аднан Кресо**. Модератори разговора су др Исидора Поповић и проф. др Влатко Илић.

Разговор је започела **Исидора Поповић** констатацијом да је наслов представе кључ у којем можемо гледати представу.

Ауторка текста и драматуршкиња **Нејра Бабић** нагласила је да је првобитни наслов пројекта био *Добродошли у гузицу*, а да је наслов *Једваносимсобоакаломистобо* осмислио **Јасенко Пашић**, глумац у представи. – Кад смо ставили тај наслов схватили смо да је то оно право. То значи

Гласање публике за најбољу представу Једваносимсобоакаломистобо – 3,99

– једва носим себе, а камоли тебе. Занимљиво је кад људи то изговарају, али ипак успевају да запамте – прокоментарисала је Нејра.

У полемику о наслову представе укључио се и **Влатко Илић** рекавши да наслов највише значења буди тамо где је представа изворно постављена и то је врста поруке о збивањима у представи, као упозорење. Интересовало га је у којој мери се разликују искуства извођења у другим градовима и како публика реагује.

Давор Сабо, глумац из представе, нагласио је да је било много гостовања, у Северној Македонији, у Швајцарској и другим местима, и да постоје мале разлике у извођењу. – Људи се препознају. Кад смо играли у Скопљу, људи су били шокирани и веома добро прихватили представу. Тада схватимо да смо направили нешто што је универзални језик, померили се од локалног манира и подигли

Фото: Б. Лучић

на мало виши ниво. Наслов је добра увертира да се публика припреми за оно што је чека на сцени.

Неке сцене деловале су увредљиво на извођењу у Швајцарској, рекла је **Маја Салкић**, глумица у представи, рекавши да гледаоци нису уочили поенту представе. – С ових простора знамо да су људи морали да прођу тежак пут да би постигли нешто и да би се доказали. Зато представа носи велику дозу хумора и аутоироније. Заборављамо од чега људи заправо живе – нагласила је Маја.

Исидора Поповић је приметила да у реквизити која подсећа на псеудоглагољицу постоји велики кључ. У намери да разгонетне суштину виђеног кључа, **Нејра Бабић** је објаснила да је поетика **Алеша Курта** специфична и да су морали да крену од нечег древног, да би стигли до суштине. Некад кључ може да закључа, а некад да откључа. Кад се има у виду да неке сцене наликују циркусу, видимо и позивања на антички хор, као и пробе *Хамлеја* на почетку, **Влатко Илић** је приметио да многе сцене подсећају на пробе, и поставио питање о прелазима с једне сцене на другу, без једне доминантне нити.

Јасенко Пашић је објаснио да се већ неко време раде представе без јединства лика и времена и да то у нашем позоришту није страно. – Панк је сиротињска музика, ретко кад неко богат и срећан прави панк музику, а ми нисмо ни богати ни срећни. Свако може да гледа оне сцене које им одговарају, свака сцена је кратки крик и побуна. То је веза између панка и наше представе. Ако ти није у глави панк, онда си на граници да изгубиш разум.

Ипак, утисци о представи су увек различити. **Аднан Креско** каже да су играли и на отвореном и у разним градовима, а реакција публике увек је јединствена. – Ова прича функционише у сваком простору, то је добро, доказ да је редитељ Алеш Курт урадио добар посао, то је панк представа, уза све елементе античког театра и других облика. На почетку смо и сами били збуњени и дуго смо радили на ликовима.

– Све је било типизирано, ликови су представљали глас народа и врло су занимљива имена. Разни слојеви друштва наилазе на разне проблеме, али без друштвене норме која је успостављена, без „оца на правом месту у право време“ не може се напредовати. Сви смо играли и глас народа и неке појединачне приче – рекла је глумица **Маја Салкић**.

Објашњавајући да је текст настао из личне позиције, **Нејра Бабић** је навела следеће: – Радили смо анкету, *кофер за сећања*, питали смо људе шта би понели, питали смо дијаспору и наше људе који желе да оду из Босне и Херцеговине. Добили смо исповести које су укључене у представу. Сама сам после Академије имала елитистички приступ театру који би требало да искључимо. Не смемо имати одклон према таквим људима.

Исидора Поповић је приметила су те аутентичне исповести најапсурдније („ја сам из породилишта изашла као мушко“). **Нејра Бабић** се сагласила с тим и нагласила да је све оно у чему се чини да се претерује, заправо преузето из реалности.

Влатко Илић је рекао да је део материјала прибављен коришћењем друштвених мрежа, које су током епидемије постале додатно популарне. На питање да ли нужно позориште опонаша нови свет, тај медијски виртуелни свет, **Нејра Бабић** одговара да је имала одклон према том виртуелном свету. – Позориште не постоји без публике, без живог контакта са сценом. Често се питамо да ли ће нас људи заборавити ако не поставимо нешто онлајн, али то није позориште. Имамо страх шта ће се десити, али позориште не постоји онлајн и то не смемо да заборавимо – рекла је Нејра Бабић.

Андреј Чањи се укључио у разговор коментаром да је у питању политичка представа, сачињена од каталога различитих манифестација. – Приметио сам да се представа задовољава карикирањем, које делује више као ругање. Посебно ми је засметала употреба људи са хендикепом како би се показало нешто труло у друштву. То не би требало да буде на такав начин, јер делује као ругање. Представу не видим као критичко преиспитивање друштва, већ као извесну поетику цинизма.

На то је одговорио глумац **Аднан Креско** – није било људи са хендикепом, то није била намера тима, никога нису желели да увреду и то није схваћено на прави начин. У разговор се укључио **Јасенко Пашић**: – Можемо да размишљамо о узроцима. Већи проблем је што смо ми на то пристали. Да, јесте и цинизам је присутан, ми смо пристали да нас полуљуди малтретирају, а онда постаје свеједно. Драго ми је ако је тако виђена представа, то је вредније него да смо тражили узроке које позоришна публика већ зна.

Глумица **Мирела Ламбић** укључила се у разговор. – Ми дословно живимо *Тој лисџу надреалисџа*, нема много разлике међу свим народима бивше Југославије. Боље нас схватају људи с ових простора него други. Сваки скеч се заиста живи и преживљава у Сарајеву. Верујем да је слично у Србији. Намера нам је да пружимо информацију о таквој ситуацији.

Критичарка **Александра Гловацки** сматра да је представа друштвена сатира. – Представа је врло промишљена

Фото: Б. Лучић

и реч је о стилизацији. Сви ми живимо апсурд, оно што живимо не може се ставити ни у једну књигу ни у пред-ставу. Не може се на други начин говорити о ономе што живимо. Ужасно је озбиљна представа коју смо видели. То су Владимир и Естрагон, они остају. Све смо видели у представи и све има смисла. Хвала вам на представи, то је чиста слика о ономе што живимо.

Модератор **Влатко Илић** је нагласио да апсурд подразумева виши степен апстраховања, овде је реч о гротески, а циркус у представи врло је значајан.

У разговор се укључио и **Миљивоје Млађеновић** рекавши да је, као неко ко је рођен у Босни и Херцеговини, у потпуности схватио шта наслов представља. – Ви носите два терета. Један је у ономе што су наша позоришта произвођила током последње две деценије. Ту имамо доста наслова који се врте у овом тематском кругу. То је терет који ви носите. Други терет је терет ликова који носе у овој драми, то четворознаковље људи који су рођени у БиХ, ту су фолклор, традиција, поезија. То се свакако мора запазити. Спасоносан је помак ка теми дијаспоре која је драгоцена, као и функција хора, који говори најжешће истине о свима нама. Посебност хора је довитљивост драмских мисли. То је игра са језиком администрације, извориште хумора, представа врви од тих елемената. Успели сте да избегнете велику замку. Поента је претворена у аспурд и гротеску, и то је врлина ове представе. Честитам, успели сте да донесете нешто ново, узбудљиво, шармантно и духовито – рекао је Млађеновић.

Још једном реч је припала **Нејри Бабић**, која је истакла како није желела да направи само друштвено ангажовану представу. – Конкурси у БиХ за младе ауторе обично траже друштвено ангажован текст. Мислим да треба писати о свему. Намеће нам се друштвена ангажованост, а заборавља на позоришну игру. Позориште треба да буде забавно, треба да је игра, промишљено. Примарни циљ ове представе није друштвена ангажованост.

С изреченим се сагласила **Маја Салкић** рекавши да глумци често изигравају друштвено мишљење аутора. **Јасенко Пашић** је коментарисао да глумци у представи реагују игром и песмом, као и у стварности, а то није добра реакција. На питање **Невене Бајалице** о смислу бунта који, ипак, покреће на реакцију, а не на бежање у Немачку, Пашић је рекао да постоје људи који се боре и буне, али сматра да је та борба потребнија ван позоришта, а не само на сцени.

На крају представе се чује „Честитамо на постојању“, што **Нејра Бабић** коментарише као потпуно бекетовски осећај и ту нема прилике за велике промене. Након свега, примећено је да је људима ипак потребно позориште, што показује и организовање овогодишњем Стеријиног позорја и у овим условима.

Милена КУЛИЋ

СТУДЕНТ КРИТИЧАР

Јегваносимсобоакаломисџобо

А на стећку – Хамлет!

„Време то су комади који се лепе један на други (...) По-чиње други, али ништа у њему не указује да ће бити добар.“ Нејра Бабић и Алеш Курт кроз фрагментарну драматургију и стилски особену режију ове представе театра САРТР као да пред нас слажу те комаде времена, исечке исповести, комадиће стварности, маште и песак прошлости. То је материјал од ког се подиже кућа звана Босна и Херцеговина данас. Њени су зидови ишарани графитима попут „Само ајвар“ и „Није ти ово зид плача“.

Да ли је ова кућа циркус? У представи, честе су стилизоване циркуске тачке, а на сцени је присутан и клоновски носић и бицикл. Наиме, *Јегваносимсобоакаломисџобо* критична је спрам савременог БиХ друштва, али њена особеност лежи у томе што је истовремено и самоиронична, а свакако самосвесна илити дезилузионистичка. Због тога, сјајан глумачки ансамбл који функционише као једно, а опет има сасвим довољно простора да прикаже индивидуалне квалитете чланова (Мирела Ламбић, Маја Салкић, Ана Миа Милић, Албан Укај, Сеад Пандур, Јасенко Пашић, Аднан Кресо, Давор Сабо, Саша Крмпотић, Анида Исановић) на сцени има дуги низ задатака који се колажирају у представу која се поиграва са надреализмом, са апсурдом, са гротеском. Ту је монтисајтоновски ход (и генерално сценски покрет као важна компонента представе), ту је хор шалтерских службеника, коло и народни напеви, ту су цитати Алана Форда, али и Хамлета, поглавица која као да је дошета из неког симболистичког комада... Међутим, захваљујући стилској доследности режије, све наведене компоненте заједно остављају утисак целине. Тематски им је заједничко питање државе, која се у појединачним сценама огледа и даје слику као у разбијеном огледалу – истиниту, али гротескно, страшну или смешну, у зависности од перспективе посматрања. Премда фрагментарна, у представу је уткано много, често врло духовитих, асоцијативних нити. На пример, говорићи о стећцима лик каже како нико никад није пронашао стећак на ком Босанац клечи и моли. У сцени са шалтер-

Фото: Б. Лучић

ским службеницима, пак, лику се спочитава то што клечи и моли пред шалтером.

Кроз апсурдну ситуацију у шалтерској сали, која је уједно и најбоља сцена у представи, јер је драма у малом – поседује јасан, оштар сукоб и обрт, смехом ублажавамо горчину реалности. Кроз смех ублажавамо и тугу реченица попут: „Ради ко мора, а рађа ко може“, али најважнија функција смеха јесте та што у представу *Једваносимсобоакаломисџобо* уводи нежност као сентимент пуноправан са горчином. Фасцинантно је то колико је духовита и нежна ова друштвена критика и баш због тога, она је савршено ефикасна. Материјал који би у некој другој представи могао да представља булевар општих места у *Једваносимсобоакаломисџобо* на иновативан начин је онеобичен, пронађена је права мера ироније и самоироније што представу спасава претенциозности. Веома радикална ствар у комадима који пледирају да буду ангажовани јесте и оптимистичан крај који чак подсећа на мелодрамски расплет каквог Чаплиновог филма. Зато што се крај емоцијама не назире, како један од ликова примети, потребно је убити песника – предлаже други лик. Из самог ткива представе аутори нам тако дају експликацију стилског поступка. Емотивност иде руку под руку са друштвеном критиком. „Наслонивши ухо на ћутање што их окружује и мучи, пјесници су вјечно трептање у свијету“ (Шимић).

Мина ПЕТРИЋ

3. година Академије уметности Нови Сад

ОКРУГЛИ СТО ГУСТАВ ЈЕ КРИВ ЗА СВЕ

Густав је наш први комшија

Четвртог дана фестивала одржан је и Округли сто о представи *Густав је крив за све* (суботичко Позориште „Деже Костолањи“/*Kosztolányi Dezső Színház*), којем су присуствовали редитељ **Кокан Младеновић** и глумачки тим **Давид Бубош**, **Борис Кучов**, **Габор Месарош**, **Имре Елек Микеш** и **Криста Сорчик**.

Сесију је отворио **Влатко Илић** позивом да се започне разговор о савременом позоришту и ономе што се видело у представи. Кокану Младеновићу, редитељу представе, поставио је питање преношења Густава из једног медија у други, из анимираног филма за одрасле у медиј позоришта. Одговарајући на упит, **Кокан Младеновић** рекао је да једино што га у театру узбуђује јесте оно што не зна.

– Покушавам да у незнању нађем инспирацију. Централна тема је како један лик који слови за идеалног гласача свих партија на власти, може да се нађе код нас. Добро је што Густав има предисторију, а чињеница је да недостају лична и грађанска храброст да се утиче на друштво.

Исидора Поповић је прокоментарисала да је интересно што све звуке представе производе глумци и позвала је присутне да то прокоментаришу.

– Два пута смо правили представу. Урађена је најпре представа пре Густава, па је после маске урађена представа са Густавом који је крив за све. Када смо добили маске, правили смо потпуно нову представу, и тада смо морали да вежбамо оно што у глумачком смислу нисмо научили на академији, него тек после. Игор Грекса нас је научио доста о покрету и маскама и био нам је велика помоћ. – рекао је глумац **Габор Месарош**.

Гласање публике за најбољу представу Густав је крив за све – 4,10

Текст драме постоји, али није се говорило речима, већ телима и мимиком. – Пуно смо истраживали како ко говори, на који начин, причати на измишљеном језику није једноставно – рекао је **Борис Кучов**.

Исидора Поповић је споменула да Густав закључује да Густав и није баш толико симпатичан. Занимљива је транспозиција из цртаног филма у позориште, али из времена у време. На тај закључак је одговорио Кокан Младеновић.

– Сви велики јунаци су хероји, људи који су нам у детињству симпатични. Накнадно искуство зрелости и одрастања показује да живимо међу Густавима и онда ова представа није симпатична. Та власт је демократски изабрана власт. Густави нису свесни онога шта су и шта раде, већ чувају своје плате, послове, сендвиче и одлучују да је то њихов избор. Густав постаје опасан по наше животе. Све оно што Густава чини, од интимног конзумеризма, односа према жени, политичког става, оставља последице по све нас – рекао је **Кокан Младеновић**.

Модераторка Округлог стола се запитала колико је Густав познат генерацији која сада гледа представу и истакла да је доста непознат и млађој публици. С тим се сложио **Влатко Илић** истакавши да ће се импресија о представи разликовати од генерације до генерације, то одређује утисак који представа оставља. **Габор Месарош** је рекао да Густав, упркос генерацијским разлицима, функционише у сваком времену, увек је жив, увек је

Фото: Б. Лучић

ту за нас. **Кокан Младеновић** је напоменуо да су епизоде измишљене за представу. – Он је лик који је ћелав, са стомаком, а нисам ја (*смех*). Апсолутно независно делује од цртаног филма, мало је додирних тачака с оним што сматрамо општом културом.

Из публике се јавила **Александра Гловацки** коментаром да је Густав као цртани филм функционисао и пре него што је постао познат. То је цртани филм више за одрасле а мање је био познат и занимљив деци. – Занимљива је игра са сличицама, звуком, музиком, то померање сцене. То је заиста био ужитак за гледање, тај глумачки задатак.

Миљивоје Млађеновић је подсетио на етимологију имена Густав – борбеност, узвишеност, нека својства божанског.

– Неки кажу да ово име припада словенској култури, а други да потиче из шведске традиције. Густав је антијунак. Када погледам ову представу, могу да кажем да је Кокан Младеновић еманципатор нових струјања у српском позоришту, али и нових позоришних дешавања. Он је навукао маске свима. Ако се појави толико двојника, то је поништавање идентитета који нам показује да смо нико и ништа. Све што смо гледали може да нас опомене. Ова представа нас провоцира, али нас својим крајем увлачи свом целином и жестоко нас шамара – нагласио је Млађеновић.

Исидора Поповић је поставила питање интеракције с публиком, у којој мери се разликују одазиви публике, као и ефекат изневереног очекивања на самом крају.

Одговорила је **Криста Сорчик**, глумица представе, рекавши да је углавном реакција слична, осим у једном извођењу.

– Једном се у Суботици десило да је момак ушао у представу када сам га позвала и био је одушевљен. Била сам у шоку што је пристао и схватила да он воли Густава, који је заиста симпатичан у том тренутку.

Андреј Чањи је рекао да Густав представља свакога од нас. Истакао је да је било гестова који су вулгарни и увредљиви за публику. **Кокан Младеновић** је прокомментарисао и рекао да је желео да „бескрајно путовање

кроз аналне отворе“ прикажу као став према свима у друштву.

– Ту може да се види став о театру, али може бити и критика. Није само Густав свестан. Има оних који морају да буду свесни, али раде горе ствари од њега данас. Они који учествују у таквим стварима у култури морају знати у чему учествују.

Селектор **Светислав Јованов** је рекао да је 1969, након премијере комада Велимира Лукића *Дрући живој краља Освалда*, Дејан Ђурковић написао можда најбољу критику. У тексту је написано оно што нико други није приметио. У дубини сцене било је огромно огледало у којем се огледа публика.

– Не заборавимо да Густав одлази да се сакрије у публику. То не може бити јасније. То чини, по мом мишљењу, читаву целину с питањем на крају. То има корене у најстаријој трагедији, *Максиму Црнојевићу Лазе Костића*, где можемо да прочитамо „наша влада, наш је ред, личина је читав свет“. Мислим да се тиме све говори – завршио је Јованов.

Влатко Илић је подсетио на време када се Густав појавио, а то је било време великих наратива. То је време јунака, а ми данас не живимо у времену великих јунака. На то је одговорио **Кокан Младеновић** рекавши да постоји разлика између народа и становништва. Народ има заједничко хтење и идеју, а становништво преживљава.

– Густав је идеални представник становништва. Нема никакву свест осим о сопственом животу. Кад је Густав против некога, он је против самога себе. Огромна већина становништва је таква. Без икакве више свести живи и бори се само за себе. Жели да преживи баш такав какав јесте.

Влатко Илић сматра да Густав не може да буде симбол побуне. Интересовао се какав би био данашњи Густав, на шта је редитељ одговорио да је ово Густав каквог су они хтели да направе.

Габор Месарош је рекао да је Густав исти и у комунизму и у капитализму, он све то преживљава. Не постаје јунак, већ само преживљава.

Из публике се јавила **Сара Степановић** питањем да ли Густав преживљава зато што је само сенка и утвара, исти као остали, утопљен у свет. На то је одговорио **Кокан Младеновић** рекавши да је Густав колективни лик: – Било би дивно да је он утвара и дух, али он нема никакву симболичну функцију, он је наш први комшија, много Густава познајем у животу.

Исидора Поповић је приметила да недостаје боја у представи. То је **Кокан Младеновић** коментарисао и рекао да то неучавање и саучествовање у свим неправдама морају да дођу на наплату.

– Наплата мора да дође кад-тад. Густав саучествује у свему и не види никакву кривицу, он је био само одговоран грађанин. Деведесет посто људи ће рећи да су само радили свој посао, као и многи људи. Хтели смо максимално да растеретимо естетику представе и при-

Фото: Б. Лучић

кажемо шта они све раде.

Драгољуб Селаковић се јавио из публике и причу по-светио одабиру распореда представа. – Јуче смо гледали две представе о једној теми, која се тиме бави на различите начине. Када се подвуче црта, живимо апсурд и не знамо ни ко смо ни шта смо, па почнемо да се смејемо сами себи. Ништа нам друго не преостаје него да се смејемо и подсмевамо себи и околини. Веома је интересантно то што смо гледали те представе јуче, а верујем да је неко водио рачуна о томе и с намером то урадио. Густав је највише луткарска представа, и то је за похвалу. Посебан је процес стварања музике и звука, што је мене фасцинирало.

Милена КУЛИЋ

СТУДЕНТ КРИТИЧАР

Густав је крив за све Недореченост

Трећег дана Стеријиног позорја имали смо прилику да видимо представу *Густав је крив за све* редитеља Кокана Младеновића, у изведби ансамбла суботичког позоришта „Деже Костолањи“.

О Густаву не треба узалудно трошити речи. Подсетимо се само да је креиран давне 1961, а његова популарност, посебно у земљама Источног блока, и даље је огромна (овај цртани филм завршио је чак и на Новом Зеланду!).

Густав је средовечан, неиспуњен, љубоморан и огорчен. Густаву се не свиђа друштво у којем егзистира, али не ради ништа тим поводом. Густав се прилагодио – Густав је невидљив. Аутор нам веома јасно истиче – Густав, то смо ми.

Проблем ове представе је одсуство сукоба. На сцени су од почетка до краја присутне искључиво антагонистичке силе, а публици је понуђен низ епизода чија је сврха да опомену и уплаше. Густав иде укорак с трендом, инертан

је и уплашен, те постаје прилично јасно да неће учинити ништа како би његов живот постао смисленији. Дакле, проблем је у избору јунака који је очигледно „прст у око“. Редитељ у средиште ставља малог човека кога криви за своју судбину, а одбија да понуди решење. Овакав вид политички ангажованог театра је бесмислен без сагледавања шире слике, а указивање на аномалије једног друштва само је теза којој неминовно фали антитеза и закључак (проблем је системског типа + шта ја радим погрешно унутар система + како да се поправим и куда ће то да ме одведе). Критика без здраве алтернативе буди у људима бес са којим сам и ја изашао из позоришта.

Светла тачка пројекта је свакако врсна глумачка екипа суботичког ансамбла коју чине Давид Бубош, Борис Кучов, Габор Месарош, Имре Елек Микеш и Криста Сорчик. Њихова маестралност долази до изражаја из неколико разлога: представа је лишена текста те су принуђени да користе своја тела као једино оружје, већину времена су под маскама (изузетан рад Ненада Гајића), производе уверљиве звучне ефекте на сцени.

Остаје жал за недореченошћу и слабо реализованом идејом која у свом језгру има огроман потенцијал, а нама остаје да сачекамо следећу представу еминентног редитеља који је много пута доказао свој таленат.

Урош ЧУПИЋ

3. година Академије уметности Нови Сад

ИЗ ИСТОРИЈЕ СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА НАГРАЂЕНИ ДРАМСКИ ТЕКСТОВИ

Ђорђе Лебовић и Александар Обреновић

Небески одред (Himmelkommando)

(СНП Нови Сад, режија Димитрије Ђурковић, 1957)

Логорашки речник жаргона или

Драма о људима у паклу, о паклу у људима

Тему концлогора, непојамних страдања нећемо илустровати репликама ликова који су међу жицама живели „на одложено“. Послужићемо се деловима уводне дидаскалије.

„[...] Некада нас је било много. Када смо се постојали на арел [прозивање пре и после рада], регови су се појавили и пребројавање је трајало сајима... Данас, када би нас постојали на велики генерални прозив, постојавајући редом број до броја, између сваког човека зјајила би израина од хиљаде цифара. Арел [место прозивке] би био скоро сасвим израин, а арел би се завршио за пет минути. Пет милиона људи не би се одавало на прозив.“

Фото: Б. Лучић

Припрема за бекство постаје основни ток радње. ЧОВЕК ПОД КАПОМ: То је све... Чеках боље кад сам носио жуту звезду у граду свом. Чеках на путу за логор у отвореном вагону. Чеках у фабрици граната. Чеках овде поред својих бомби. Сада кад ништа немам, сада нападам.

На крају штампане књиге: *Тумач сѝраних речи и израза!*? ...*Muselman* – нем. Муслиман. Логораша су најбедније и најнеспособније сапатнике називали муслимани; *Зелена жирафа* – Вешала (логорашки жаргон); *Arbeit mach frei – durch Krematorium drei* – Рад ослобађа, помоћу три крема-торијума (логорска узречица)...

Студент Докторских уметничких студија Сценски дизајн (ФТН Нови Сад) Драгана Вилотић, у раду о сценском дизајну у представи *Небески одред* (СНП, режија Миа Кнежевић, 2014), скоро шест деценија касније записује: „[...] Коначан осећај након гледања ове представе не долази по изласку из сале, већ сутрадан, када на дневном светлу погледате ципеле које сте синоћ носили и на њима затекнете пепео. Разум вам говори да је то обичан пепео, позоришна реквизита, али у вама ипак доминирају страх и стрепња, јер и људски пепео баш тако изгледа.“

(Тумач...) **Es geht alles vorüber** – нем. „Све једном прође, све се једном заврши“ – почетак немачке песме. Други по слушаности музички хит Војничког радија Београд (*Soldatensender Belgrad*, 1941–1944). Као и чувена „Лили Марлен“, песма је стекла велику популарност међу немачким војницима и савезничким трупама, захваљујући Војничком радију, најзначајнијем пропагандном средству окупационих власти. Емитован је на српском и немачком. Емисије на српском: „... говори политичара и интелектуалца, *Весело српско ѿојодне* [!!!] уз учешће познатих глумаца и певача или је са Коларчевог универзитета преношено *Шарено ѿојодне*. Повремено су емитовани и часови немачког језика за грађане Србије“.

Војнички радио Београд покривао је добар део Европе и Медитерана. Ервин Ромел, немачки генерал и командант Немачког афричког корпуса, био је љубитељ Војничког радија и слушао га је свако вече. (Део о Војничком радију сачињен на основу више извора.)

Приредила Александра КОЛАРИЋ

НОВА ИЗДАЊА СТЕРИЈИНОГ ПОЗОРЈА

Едиција

„Драматуршки списи“

Феликс Пашић

Та дивна женска бића у ѿзоришћу Мире Сћуице.

Приредио

Александар Милосављевић

У сећању генерација гледалаца Мира Ступица се идентификује са ликовима које је тумачила, али су ти ликови једнако живи колико и сама глумица у њима. Једно је не-одвојиво од другог. „Мађија која је и једна виша форма глуме“, писао је Винавер. Могла би да понови речи своје Лечи Елбернон у Клоделовој *Размени*: „Они ме слушају и они мисле оно што ја кажем; они ме гледају и ја улазим у њихову душу као у празну кућу.“ Када би, неком магијом, могли на једно место да се призову сви женски ликови које је за шездесет година тумачила на позоришној сцени, шта би им било заједничко? Шта их везује, те субрете и комичарке, драмске хероине и трагеткиње, крчмарице, слушкиње, наивке, сељанке, куртизане, враголанке, жене из народа, глумице, лакомислене и мудре, мајке и љубавнице, мученице, ускраћене животом и у животу до гуше, несрећне и узвишене, горде и понижене, осујећене, заводнице и заведене, енергичне, ћудљиве, трагичне, горопаднице, раздиране страстима и у сластима страсти? Шта су све оне Мири Ступици, а шта је она њима? Одговор је кратак: „Све су биле жене. Комплетне жене. Жене у несрећи и у заносу, али апсолутно женска дивна бића.“

Сећања Мире Ступице на свој живот и бројне улоге сакупио је Феликс Пашић, а сада их је у овом издању објединио и приредио Александар Милосављевић.

СУТРА НА ПОЗОРЈУ
СРЕДА, 30. СЕПТЕМБАР

11.00 часова / Такмичарска селекција

Округли сто: Semper idem

19.00 часова / СНП, Камерна сцена

Програм „Друга сцена“

НИКО И НИШТА

Режија: Ана Поповић

„Три гроша“ Београд и Пулс театар Лазаревац

(Представа траје 1 сат)

21.00 час / СНП, Сцена „Јован Ђорђевић“ (публика је на сцени)

Такмичарска селекција

РАДНИЧКА ХРОНИКА

Текст: Петар Михајловић

Режија: Вељко Мићуновић

Народно позориште/Narodno kazalište/Népszínház Суботица

(Представа траје 1 сат и 15 минута)

ДИРЕКТОР: Нећете да радите док ми не видите леђа?

РАДНИК: Док ти не видимо леђа! Јасно...

ДИРЕКТОР: Док на моје место не дође...

РАДНИК: ...Човек који ће могућности ове фабрике да искористи тако што ће од ње да профитира и држава, и ми, радници, и сви запослени јер ова фабрика није твоја прђија...

(Петар Михајловић, Радничка хроника)